

**Advies voor de Commissie voor Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers
aangaande wetsvoorstellen nr. 1840/1 en 1956/1 (2020-2021)**

Wetgeving die burgerrechtelijk voorziet in een recht op een geweldloze opvoeding of een verbod op eender welke vorm van geweld in de opvoeding kan positief geadviseerd worden. Hiervoor moet in de eerste plaats gesteund worden op het morele principe dat geweld ten aanzien van kinderen even of zelfs nog minder oorbaar is als geweld ten aanzien van volwassenen.

De libellering van dit recht/verbod moet bepaald worden in functie van het oogmerk. Het is aan te bevelen om het persoonlijk toepassingsgebied ervan niet enkel te beperken tot personen die titularis zijn van het ouderlijk gezag en de kinderen die onder dit ouderlijk gezag vallen. De wetgever moet bepalen of hij ook elke vorm van geweld van (minderjarige en meerderjarige) kinderen ten aanzien van hun ouders expliciet wil verbieden.

De effectiviteit van de beoogde wetgeving vraagt om een passend faciliterend beleid gericht op positief opvoeden, bestaande uit sensibilisering en preventieve gezinsondersteuning en dus, waar nodig, om een responsabilisering van de gemeenschappen. Dit beleid mag niet stigmatiserend werken en niet disproportioneel wegen op kwetsbare gezinnen.

Verder vraagt de beoogde wetgeving om praktijkgerichte, wetenschappelijke opvolging met participatie van kinderen, hun opvoedingsverantwoordelijken en actoren betrokken bij de ondersteuning of hulpverlening aan gezinnen.

I. Situering

De voorbije kwarteeuw werden niet weinig wetsvoorstellen in Senaat en Kamer neergelegd die het recht op een geweldloze opvoeding poneren en dit telkens zonder verder gevolg.¹

In het voorjaar van 2021 werden opnieuw twee wetsvoorstellen ingediend die een verbod instellen op geweld in de relatie tussen ouders en kinderen. Voor het gemak duiden we ze aan met de namen van de (hoofd)indieners: het [wetsvoorstel-Jiroflée](#) en het [wetsvoorstel-Geens](#).²

- Art. 371 oud Burgerlijk Wetboek (BW) bepaalt dat een kind en zijn ouders op elke leeftijd aan elkaar respect verschuldigd zijn.

Het wetsvoorstel-Jiroflée, zoals eerder ingediend in 2006, wil hier een tweede lid aan toevoegen: “Zij passen geen geestelijk of lichamelijk geweld toe of enige andere vernederende behandeling”.

- Het wetsvoorstel-Geens voegt een titel VIIIbis (titel VIII/2) toe aan Boek I oud BW.

Het wetsvoorstel voorziet in een recht op verzorging en een geweldloze opvoeding. Hieronder wordt verstaan “de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind, alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid, zonder toepassing van enig geestelijk of lichamelijk geweld of andere vormen van onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen” (art. 370/10).

We beoordelen deze wetsvoorstellen vanuit juridisch, pedagogisch en beleidsmatig perspectief.

---

¹ [Wetsvoorstel \(DE BETHUNE e.a.\)](#) tot invoeging van een artikel 371bis in het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Senaat, 1997-98, nr. 1014/1; [Wetsvoorstel \(DE BETHUNE\)](#) tot invoeging van een artikel 371bis in het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Senaat, 1999, nr. 98/1; [Wetsvoorstel \(DE BETHUNE\)](#) tot invoeging van een artikel 371bis in het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Senaat, 2003, nr. 149/1; [Wetsvoorstel \(JIROFLEE\)](#) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een verbod op geweld tussen kinderen en ouders, *Parl.St.* Kamer, 2005-06, nr. 2673/1; [Wetsvoorstel \(NYSSENS e.a.\)](#) tot wijziging van artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek teneinde daarin het recht op een geweldloze opvoeding op te nemen alsmede het verbod op het plegen van psychisch of fysiek geweld tegen kinderen, *Parl.St.* Senaat, 2005-06, nr. 1581/1; [Wetsvoorstel \(DE BETHUNE\)](#) tot invoeging van een artikel 371bis in het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Senaat, 2007, nr. 232/1; [Wetsvoorstel \(BROTCORNE\)](#) tot wijziging van artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek, teneinde daarin het recht op een geweldloze opvoeding op te nemen alsmede het verbod op het plegen van psychisch of lichamelijk geweld tegen kinderen, *Parl.St.* Kamer, 2007-08, nr. 1376/1; [Wetsvoorstel \(DE BETHUNE e.a.\) tot invoeging van een artikel 371/1 in het Burgerlijk Wetboek](#), *Parl.St.* Senaat, 2010-11, nr. 454/1; [Wetsvoorstel \(BECQ e.a.\)](#) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, teneinde het recht van het kind op een geweldloze opvoeding te verankeren en iedere vorm van geweld tegen kinderen te verbieden, *Parl.St.* Kamer, 2015-16, nr. 1778/1; [Wetsvoorstel \(VAN HOOF e.a.\)](#) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, teneinde het recht van het kind op een geweldloze opvoeding te verankeren en iedere vorm van geweld tegen kinderen te verbieden, *Parl.St.* Kamer, 2019, nr. 424/1.

² [Wetsvoorstel \(JIROFLEE\)](#) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een verbod op systematisch geweld tussen ouders en kinderen, *Parl.St.* Kamer, 2020-21, nr. 1840/1; [Wetsvoorstel \(GEENS e.a.\)](#) tot wijziging van het oud Burgerlijk Wetboek, teneinde het recht van het kind op een geweldloze opvoeding te verankeren en iedere vorm van geweld tegen kinderen te verbieden, *Parl.St.* Kamer, 2020-21, 1956/1.

II. De appreciatiemarge van de wetgever is beperkt

Het verankeren van een verbod op geweld in de opvoeding of een recht op een geweldloze opvoeding in het Burgerlijk Wetboek maakt deel uit van een wetgevende beweging die decennia geleden reeds werd ingezet.

Zo vond met de wet van 31 maart 1987 een betekenisvolle terminologische aanpassing plaats in het Burgerlijk Wetboek. *Ouderlijke macht* werd *ouderlijk gezag*, een term die beter moet aangeven dat het gaat om doelgebonden bevoegdheden die uitsluitend in het belang van de minderjarige gegeven zijn. De wetgever ging verder op dat elan met de wet van 13 april 1995. Tot dan luidde artikel 371 BW: “Een kind, van welke leeftijd ook, is aan zijn ouders eerbied en ontzag verschuldigd”. Met de wetwijziging werd de verplichting wederzijds.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) maakt dat de ingeslagen wetgevende beweging versterkt wordt. Een verbod op geweld in de opvoeding of een recht op een geweldloze opvoeding hangt samen met de bepalende principes van het IVRK: het belang van het kind dat bij alle maatregelen betreffende kinderen de eerste overweging moet vormen, het recht op niet-discriminatie, het recht op ontwikkeling en het recht om gehoord te worden en ernstig genomen te worden.

Afgaande op meerdere internationale aanbevelingen en rapporten, die geen genoegen nemen met algemene bepalingen, is de ruimte voor de wetgever om de opportuniteit van de beoogde nieuwe wetgeving af te wegen beperkt.

Het volstaat hier te wijzen op:

- General Comment nr. 20 (1992) van het Human Rights Committee ([Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment](#));
- Recommendation 1666 (2004) van de Raad van Europa ([Europe-wide ban on corporal punishment of children](#));
- General Comment nr. 8 (2006) van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind ([The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment](#));

- [Children and corporal punishment: 'The right not to be hit, also a children's right'](#) van 2006 van de Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa;
- [Abolishing corporal punishment of children](#) van 2007 van de Raad van Europa.

Internationaal werd België de voorbije decennia ook meermaals op de vingers getikt voor het uitblijven van een specifiek wettelijk verbod op *elke* vorm van geweld in de opvoeding. We wijzen hiervoor op:

- de [Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of Belgium](#) van 18 juni 2010 van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind;
- de uitspraken van het Europees Comité voor Sociale Rechten van [2003](#) en [2013](#);
- de [Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium](#) van 1 februari 2019 van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind;
- de [Conclusions \(Belgium\) 2019](#) van maart 2020 van het Europees Comité voor Sociale Rechten.

De terugkerende reprimandes werpen een (relatieve) smet op het internationale blazoen van België.

Bij een publiekrechtelijke inschatting van de internationale terechtwijzingen mag evenwel ook gewezen worden op de verschillende mate van juridische werking van de ingeroepen verdragsbepalingen.

Art.19 van het Kinderrechtenverdrag en art. 17 van het Herziene Europees Sociaal Handvest lijken geen directe werking te hebben. Dat is wél het geval voor art. 3 EVRM ("Niemand mag worden onderworpen aan foltering en aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen"), zoals uitgelegd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).

Uit de rechtspraak van het EHRM vloeit vooralsnog geen absoluut verbod voort op zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld (Hoefmans & Niedlispacher, 2009). Opdat van een behandeling of bestraffing in de zin van art. 3 EVRM sprake zou zijn moet een bepaalde minimumdrempel overschreden worden. Deze drempel wordt door het EHRM niet bepaald. Hij is variabel en steeds afhankelijk van de concrete omstandigheden van de situatie, waarbij aandacht gaat naar aspecten van de behandeling of bestraffing zelf (aard, duur, omstandigheden, uitvoering, fysieke en mentale gevolgen) en kenmerken van het slachtoffer (leeftijd, geslacht, gezondheidstoestand).

Het EHRM stelt in dat verband in *Tlapak e.a. vs. Duitsland* (2018): “[E]ven though ill-treatment in violation of Article 3 usually involves actual bodily injury or intense physical or mental suffering, in the absence of those aspects, treatment may still be characterised as degrading and fall within the prohibition set forth in Article 3, if it humiliates or debases an individual, showing a lack of respect for or diminishing his or her human dignity, or arouses feelings of fear, anguish or inferiority capable of breaking an individual’s moral and physical resistance” (eigen onderlijning)³. In het feitenrelaas van deze zaak ging het om ouders die lid waren van een religieuze sekte en die zich beriepen op de Bijbel om lijfstraffen (‘de roede niet sparen’), in het bijzonder caning (stokslagen), als onderdeel van de opvoeding toe te dienen. De uitoefening van een belangrijk deel van het ouderlijk gezag werd onttrokken op basis van het gegeven dat caning (stokslagen) en restraining (de ledematen van het kind stevig vasthouden en het hoofd naar beneden drukken zodat het kind geen kracht meer heeft om te roepen en te worstelen) werd toegepast of zou worden toegepast. Het EHRM komt niet toe aan een beoordeling in het licht van artikel 3 EVRM, maar zegt hierover wel: “While the Court does not have to decide in the present case whether the applicants’ treatment of their children, either actual or anticipated, went beyond the threshold of severity to fall within the ambit of Article 3 of the Convention, it observes, nonetheless, that treatment of this kind could fall within the scope of Article 3 of the Convention” (eigen onderlijning)⁴.

Opvallend is de aanbeveling van het EHRM, “in order to avoid any risk of ill-treatment and degrading treatment of children, [...] [to] prohibit in law all forms of corporal punishment of children. In that regard it notes that Germany has already established a right for children to have a non-violent upbringing and has prohibited physical punishment, psychological injury and other degrading measures”.

De aanbeveling aan de lidstaten in dit arrest is des te relevanter omdat ook de kwestie van de handhaving van de aanbevolen wetgeving wordt aangeraakt: “The Court notes that member States should enforce legal provisions prohibiting corporal punishment of minors by proportionate measures in order to make such prohibitions practical and effective and not to remain theoretical. Therefore, the Court finds that the risk of systematic and regular caning constituted a relevant reason to withdraw parts of the parents’ authority and to take the children into care” (eigen onderlijning)⁵.

---

³ EHRM 22 maart 2018, nrs. 11308/16 en 11344/16, *Tlapak e.a./Duitsland*, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-181584>, overw. 86.

⁴ *Ibid.*, overw. 89.

⁵ *Ibid.*, overw. 90-91.

De beoordeling van het overheidshandelen in deze zaak vond plaats in het licht van artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van het gezinsleven). De ouders beriepen zich ook op art. 9 EVRM (recht op godsdienstvrijheid). Hierbij herhaalde het EHRM “that the right to respect for family life and to religious freedom, as enshrined in Articles 8 and 9 of the Convention, together with the right to respect for parents’ philosophical and religious convictions in education, as provided for in Article 2 of Protocol No. 1 to the Convention, convey to parents the right to communicate and promote their religious convictions in bringing up their children [...]. While the Court has accepted that this might even occur in an insistent and overbearing manner, it has stressed that it may not expose children to dangerous practices or to physical or psychological harm [...]” (eigen onderlijning)⁶.

Kortom, het recht op bescherming van het gezinsleven en het recht op godsdienstvrijheid kunnen overheidsinterventies tegen de blootstelling van kinderen aan gevaarlijke praktijken of fysieke of psychische schadetoebrenging niet afblokken.

III. Geweld en opvoeding

Kwantitatieve data

Over het zogenaamd ‘gangbaar opvoedkundig geweld’ leren we iets uit de schriftelijke meting die een decennium geleden werd afgenomen bij (hoofdzakelijk) moeders in Vlaanderen. Het opvoedingsgedrag ten aanzien van kinderen op 30 en 36 maanden werd geregistreerd:

“Opvoeders rapporteren een frequent gebruik van sociaal belonen zoals applaudiseren of flink/bravo zeggen als het kind iets nieuws kan, een knuffel, kusje of complimentje geven wanneer het kind gewenst gedrag stelt, of laten zien blij te zijn als het kind positief gedrag stelt. De respondenten reageren frequent (92%) op ongewenst gedrag door het kind aan te kijken en nee te zeggen. Het verheffen van de stem gebeurt door ongeveer 60% van de opvoeders. Zich boos tonen, gebeurt bij ongeveer 77% op 30 maanden en bij 81% op 36 maanden. Het geven van een straf onder de vorm van iets prettigs afnemen, gebeurt bij 59% op 36 maanden en bij 63% op 30 maanden nooit of zelden. Een derde doet dit soms, en minder dan 10% vaak tot altijd. Iets onprettigs laten volgen op ongewenst gedrag wordt door bijna de helft van de respondenten als vaak of altijd gemeld op 30 maanden, terwijl dit op 36 maanden 57% is. Iets meer dan een derde van de opvoeders zegt dit soms te doen. Slechts rond de 3 à 4% van de opvoeders negeert vaak tot altijd ongewenst gedrag, ongeveer een vierde doet dit soms, en tussen de 71 à

---

⁶ *Ibid.*, overw. 79.

73% doet dit nooit tot zelden. Iets minder dan 2% zegt vaak tot altijd toe te geven als een kind iets wil om te vermijden dat het boos zou worden of huilen, ongeveer een vijfde geeft aan dit soms te doen, maar ongeveer 77% op beide meetmomenten zegt dit nooit tot zelden te doen. Ongeveer de helft zegt het kind vaak tot altijd apart zetten, twee vijfden doet dit soms, en 11% nooit tot weinig. Het geven van een tik gebeurt door 63,3% nooit tot weinig op 30 maanden, en bij 68,3% nooit tot weinig op 36 maanden. Ongeveer een vijfde geeft aan soms een tik te geven, terwijl 8,7% op 30 maanden en 6,6% op 36 maanden vaak tot altijd een tik geeft bij ongewenst gedrag. Het ruwer omgaan met het kind bij lastig of zeurderig gedrag gebeurt bij 66,5% van de opvoeders op 30 maanden nooit tot weinig, op 36 maanden is dat 63,9%. Ongeveer een derde van de opvoeders doet dit soms, en rond de 5% geeft aan vaak tot altijd het kind harder aan te pakken” (eigen onderlijning) (Van Leeuwen et al., 2015).

Uit dit onderzoek halen we dat het geven van een ‘tik’ bij peuters niet uitzonderlijk is.

Noodzakelijke handelingen en geweld

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind erkent dat de uitoefening van de ouderrol en de zorg voor kinderen, meer bepaald baby's en jonge kinderen, onvermijdelijk geregeld gepaard gaan met lichamelijke handelingen en interventies om hen te beschermen, maar die laatste hebben niets vandoen met het opzettelijke gebruik van geweld dat ertoe strekt als straf een zekere mate van pijn, ongemak of vernedering op te leggen.

Het onderscheid tussen geweld en noodzakelijke lichamelijke handelingen en interventies om het kind te beschermen is duidelijk, zij het dat geweld als verboden handeling ook wel in het verlengde kan liggen van een toegelaten handeling (bv. wanneer het uit noodzaak roepen bestraffend schreeuwen wordt) .

Attitude en geweld

Bij het benaderen van ‘licht’ geweld in de opvoeding maken we niet enkel een onderscheid tussen occasioneel en frequent tuchtigen of disciplineren met ‘licht’ geweld, maar tussen de wijzen waarop ouders hun eigen gedrag percipiëren en beoordelen. Ouders/partners kunnen hier op een andere golflengte zitten.

De persoonlijke attitude of de mentaliteit van de samenleving (hoe men zich verhoudt tot bepaald gedrag of bepaalde fenomenen) mogen bovendien niet worden verward met feitelijk gedrag.

Een negatieve attitude tegenover geweld in de opvoeding impliceert niet noodzakelijk een totale afwezigheid van geweld in de opvoeding.

Geweld in de opvoeding hoeft helemaal niet voort te vloeien uit de opvatting dat “wie zijn roede spaart, [...] zijn zoon [haat], maar wie hem liefheeft, [...] hem reeds vroeg [tuchtigt]” (Spreuken, 13:24). Op dit laatste komen we terug, wanneer we ingaan op het faciliterend beleid (zie VII).

Men doet er in dat verband goed aan om te erkennen dat het afkeuren van geweld, in al zijn vormen en in allerlei contexten, doorheen de afgelopen eeuw is toegenomen, en dat de meeste ouders in België hun kind weliswaar ‘straffen’ (bv. met een time-out of een reductie van de schermtijd), maar wel negatief staan tegenover het gebruik van mentaal of fysiek geweld in de opvoeding.

Context en geweld

Geweld in de opvoeding van kinderen is veelal context-gebonden. Dit is geen voorwendsel om het geweld als zodanig te minimaliseren of te vergoelijken, wel om duidelijk te maken dat tegenover een burgerrechtelijk verbod gezins- en sociaal-economische dynamieken staan die veelal niet te reduceren zijn tot verboden handelingen. Een faciliterend beleid (zie VII) dat enkel inzet op het uitdragen van het verbod gaat voorbij aan die context.

Tegenover een burgerrechtelijke, geïsoleerde benadering van geweld in de opvoeding kan ook een sociaal-economische context staan die voor ouderlijke stress zorgt of deze versterkt. Dit vraagt ook om gezinsondersteunende maatregelen. Of nog: kinderen met beperkingen kunnen een buitenproportionele zorg vragen en ouders tot wanhoop drijven wanneer het aan passende en toereikende professionele hulp ontbreekt. Niet zonder reden kan geweld in verschillende situaties als een teken van onmacht worden gezien, waarbij de overheidsverantwoordelijkheid in het geding kan zijn.

Sociaal-wetenschappelijke onderbouw

Beide wetsvoorstellen laten uitschijnen dat er wetenschappelijke consensus is rond het vermijden van geweld in de opvoeding. Zo stelt het wetsvoorstel-Geens dat bewezen is dat geweld uitermate nadelige gevolgen kan hebben voor de kinderen en dat het op korte en lange termijn sporen kan nalaten, niet alleen fysiek, maar ook op hun cognitieve, affectieve en zintuiglijke ontwikkeling (p. 4).

Uit onderzoek blijkt inderdaad dat kinderen die 'spanking' (een tik met geopende hand op ledematen of billen zonder de intentie om het kind te verwonden) ondergaan vaker met negatieve gevolgen op korte (o.a. gevoel van vernedering, verlies van zelfvertrouwen, minder spontaniteit en meer agressief gedrag) en lange (o.a. een slechtere ouder-kind relatie, geïsoleerd gedrag en angststoornissen) termijn kunnen worden geconfronteerd dan kinderen die geen 'spanking' hebben ondergaan (Gershoff & Grogan-Kaylor, 2016).

Recente neuropsychologische onderzoeksbevindingen suggereren verder dat 'spanking' een effect kan hebben op het brein van kinderen. 'Spanking' vertoont bij een aantal kinderen in de steekproef dezelfde neurologische reacties als een brein vertoont bij kindermishandeling. Steeds meer onderzoek koppelt "harsh forms of corporal punishment to atypical structural brain development [...], and reveals that spanking is linked to atypical brain functioning in regions known to be influenced by more severe forms of physical and sexual abuse. Growing evidence suggests that spanking is associated with deleterious cognitive and behavioral outcomes and changes in neural processing of threatening emotional stimuli in children". Het mag duidelijk zijn dat 'spanking' de neurale reacties op 'omgevingsbedreigingen' kan veranderen op een wijze die vergelijkbaar is met ernstigere vormen van mishandeling (Cuartas et al., 2021).

Toch moeten we omzichtig omspringen met deze wetenschappelijke consensus. Vooral nog kan het 'spanking' onderzoeksveld de bewering niet hardmaken dat elke tik schaadt. Er bestaat wetenschappelijke consensus over het gegeven dat potentiële nadelige gevolgen voor het kind legio zijn (en men daarom het tikken best laat). Over de schadelijkheid van slaan in het algemeen bestaat geen misverstand: dat keurt de gehele wetenschappelijke community af. Maar een aantal onderzoekers verzetten zich tegen een voor de hand liggende redenering dat een tik zonder meer tot een negatief resultaat leidt (Larzelere & Baumrind, 2010). Daar zijn verschillende redenen voor. We stippen de belangrijkste aan: (a) het is deontologisch onethisch om een gerandomiseerd experiment op te stellen waarbij een experimentele groep kinderen

'spanking' als disciplinerende maatregel krijgt t.o.v. een controlegroep van kinderen die geconfronteerd wordt met alternatieve disciplinerende maatregelen; (b) er spelen 'derde variabelen' mee die van invloed kunnen zijn op de beleving van 'spanking' door het kind maar in heel wat onderzoeksopzetten ontbreken (o.a. 'wie' er 'spanked', hoe hard en frequent 'spanking' zich voltrekt); (c) (een weliswaar beperkt aantal) onderzoeken tonen aan dat 'spanking' niet schadelijk hoeft te zijn, en door een kind niet als vernederend wordt ervaren, als deze praktijk is ingebed in een warm en liefdevol opvoedingsklimaat (Muschenga, 2005). Ook hier weegt de gezinscontext door.

Deze nuancering beschouwen we niet als een zwaktebod. Wetenschappelijk onderzoek dat geweld in de opvoeding wil bevorderen of verdedigen is onbestaande. Men zou zich kunnen beroepen op de wetenschappelijke consensus dat de kans dat 'spanking' negatieve gevolgen met zich meedraagt zoveel groter is dan het omgekeerde geval (of geen effect), maar men mag niet in de causale logica vervallen dat er empirisch bewijs is dat een negatief gevolg zoals een toename in agressief gedrag of een reductie in zelfvertrouwen oorzakelijk te herleiden valt tot 'spanking'.

Mogelijks vindt men het vervelend dat er geen 'zuiver' empirisch bewijs, of wetenschappelijke consensus, bestaat dat geweld in de opvoeding, inclusief zogenaamd 'gangbaar opvoedkundig geweld', zal uitmonden in schadelijke gevolgen voor het kind. Ons inziens heeft men 'de wetenschap' evenwel niet nodig om het punt over te brengen dat kinderen moeten leren dat geweld geen normaal antwoord is op een conflict. Een juridisch-ethische veroordeling mist zijn kracht niet omdat men zo'n verbod makkelijk kan koppelen aan: (a) waardigheid (iemand geweld aandoen, bijvoorbeeld door te slaan of te vernederen, wordt algemeen beschouwd als een schending van de waardigheid van een persoon); (b) gelijkheid (hierop een uitzondering maken voor kinderen is een vorm van 'adultisme': het onterecht discrimineren op basis van leeftijd), en (c) verantwoordelijkheid (het kind aanvaarden voor wie het is en vanuit die acceptatie het kind op een positieve manier voeling laten krijgen met 'mens en ding', met cultuur en natuur).

IV. Draagwijdte van de wetsvoorstellen

Aard van het geweld

Het is belangrijk en positief vast te stellen dat noch het wetsvoorstel-Jiroflée, noch het wetsvoorstel-Geens zich vastpint op de term ‘pedagogische tik’ en de praktijk erachter.

Bij het wetsvoorstel-Jiroflée kan evenwel de vraag worden gesteld of de voorgestelde tekst voldoende tegemoetkomt aan de (internationale) vraag naar een specifiek verbod. Dit zou opgevangen kunnen worden door de tekst als volgt te amenderen: “Zij passen geen *enkele vorm van* geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling *toe*” (voorgestelde wijziging in cursief). Het wetsvoorstel speelt evenwel enkel in de verhouding tussen ouders en kinderen, wat maakt deze amendering verder moet worden opengetrokken (cf. infra).

Het (recente) verleden leert ons dat, eenmaal wetswijzigingen rond dit thema het bredere publiek bereiken, de pedagogische tik wordt uitgelicht en de meeste aandacht krijgt. Dit is problematisch aangezien kinderen kleineren, uitschelden of vernederen minstens even belangrijke af te wijzen en te vermijden handelingen zijn.

In het faciliterende beleid (zie VII) moet er op worden toegezien dat bij informatie- en preventiecampagnes de louter fysieke component van geweld niet de overhand neemt.

Dit wil uiteraard niet zeggen dat de zogenaamde ‘pedagogische tik’ niet mag aangesneden worden. Het is belangrijk mee te geven dat ook dit geweld niet langer bij een opvoedingssituatie anno 2022 hoort. Een dergelijk krachtig signaal nodigt in elk geval uit om kritisch te reflecteren over alle vormen van fysieke disciplineren in de opvoeding. De kracht van het signaal zit hem in de eenvoud. Eenmaal het recht op een geweldloze opvoeding in de wet staat, zal dit recht er nooit meer uit verdwijnen, al was het maar omdat daarmee onmiskenbaar een verkeerd signaal zou worden gegeven.

Geweld ten aanzien van wie?

Het wetsvoorstel-Jiroflée koppelt het niet toepassen van geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling aan het respect dat (ook meerderjarige) kinderen en ouders aan elkaar verschuldigd zijn (verondersteld mag worden dat 'zij' in het beoogde tweede lid slaat op zowel het kind als de ouders).

Het wetsvoorstel-Jiroflée lijkt meer in te houden dan een verbod voor ouders om enige vorm van geweld te gebruiken ten aanzien van minderjarige kinderen. Het verbod lijkt ook wederzijds te gelden tussen meerderjarige kinderen en ouders en lijkt dus ook relevant bij ouderenmis(be)handeling.

De toelichting gaat hier evenwel op geen enkele wijze op in. Indien het laatste toch niet tot het opzet van de indienst behoort én het toepassingsgebied beperkt moet blijven tot ouders (geen uitbreiding naar andere opvoedingsverantwoordelijken) dan kan overwogen worden om niet artikel 371, maar wel art. 203, § 1 oud BW te wijzigen.

Art. 203, § 1 oud BW luidt thans: "De ouders dienen naar evenredigheid van hun middelen te zorgen voor de huisvesting, het levensonderhoud, de gezondheid, het toezicht, de opvoeding, de opleiding en de ontplooiing van hun kinderen. Indien de opleiding niet voltooid is, loopt de verplichting door na de meerderjarigheid van het kind". Een tweede lid kan dan luiden: "Zij passen geen enkele vorm van geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toe". Het maakt hierbij niet uit of het geweld gekoppeld is aan 'het toezicht', dan wel 'de opvoeding' in de zin van art. 203, § 1 oud BW.

Indien het niet de bedoeling is om enkel ouders, maar ook andere opvoedingsverantwoordelijken te vatten, dan biedt deze amendering geen soelaas.

Ter vergelijking, de Franse wet van 10 juli 2019 *relative à l'interdiction des violences éducatives ordinaires* voegde een derde lid toe aan art. 371-1 Code Civil. Deze bepaling heeft enkel betrekking op de uitoefening van het ouderlijk gezag. Het artikel luidt als volgt:

"L'autorité parentale est un ensemble de droits et de devoirs ayant pour finalité l'intérêt de l'enfant.

Elle appartient aux parents jusqu'à la majorité ou l'émancipation de l'enfant pour le protéger dans sa sécurité, sa santé et sa moralité, pour assurer son éducation et permettre son développement, dans le respect dû à sa personne.

L'autorité parentale s'exerce sans violences physiques ou psychologiques.

Les parents associent l'enfant aux décisions qui le concernent, selon son âge et son degré de maturité" (eigen cursivering).

Geweld door wie?

Het wetsvoorstel-Jiroflée is beperkt doordat het voorgestelde verbod enkel geldt in de rechtsverhouding tussen ouders en kinderen. Andere mogelijke opvoedingsverantwoordelijken zoals stiefouders, grootouders en pleegzorgers komen hierbij niet in beeld.

Het wetsvoorstel-Geens daarentegen plaatst de nieuwe titel tussen titel VIII/1 'Namen en voornamen' en titel IX 'Ouderlijk gezag en pleegzorg'. De nieuwe titel VIIIbis komt in de plaats van de opgeheven titel VIIIbis 'Verlating van een minderjarige'. Het recht op verzorging en een geweldloze opvoeding geldt hiermee ook buiten het ouderlijk gezag ("Er werd uitdrukkelijk gekozen om geweldloze opvoeding niet onder te brengen onder de titel "Ouderlijk gezag" omdat het verbod niet beperkt mag zijn tot het ouderlijk gezag"). Het voorgestelde recht op verzorging en een geweldloze opvoeding in art. 370/10 wordt toepasselijk verklaard "zowel op degene die het ouderlijk gezag heeft en de voogd als op degene die een minderjarige verzorgt en opvoedt zonder dat hem het gezag over die minderjarige toekomt" (art. 370/11).

Wetgeving die het verbod op geweld in de opvoeding niet enkel laat gelden voor de titularissen van het ouderlijk gezag komt tegemoet aan de diversiteit van gezinsvormen.

Het wetsvoorstel-Geens denkt onder meer aan een pleegzorger als een persoon die een minderjarige verzorgt en opvoedt zonder dat hem het (ouderlijk) gezag over die minderjarige toekomt. "Daaronder worden minstens ook de kinderopvang en het onderwijzend personeel begrepen aangezien zij eveneens een opvoedende en/of verzorgende taak uitoefenen." Het spreekt voor zich, aldus het wetsvoorstel-Geens, dat geen enkele minderjarige die onder toezicht staat, zoals bedoeld in artikel 1384 van het oud Burgerlijk Wetboek, mag worden blootgesteld aan geestelijk of lichamelijk geweld. Volgens het wetsvoorstel heeft de toezichthouder echter geen opvoedende taak en valt dus niet onder het toepassingsgebied van deze wettelijke bepaling (p. 5).

Het toepassingsgebied van het wetsvoorstel-Geens lijkt niet helemaal zuiver. We merken op dat de voorgestelde bepaling gewag maakt van “degene die een minderjarige verzorgt en opvoedt zonder dat hem het gezag over die minderjarige toekomt”. Het gaat hier om verzorgen én opvoeden (normatief gedeelte) en niet om verzorgen en/of opvoeden (toelichting). Uit de toelichting blijkt dat onderwijzend personeel gevat zou worden door de bepaling, terwijl ‘verzorgen’ veelal niet tot de opdracht van het onderwijzend personeel behoort. Bovendien is de verwijzing naar artikel 1384 oud BW niet gelukkig omdat het vierde lid net van toepassing is op onderwijzers en ambachtslieden.

Met de afdeling wetgeving van de Raad van State⁷ moet worden aangenomen dat de personen die het recht van het kind op een geweldloze opvoeding moeten garanderen niet enkel de ouders of de voogd van het kind zijn, maar ook, meer in het algemeen, iedere persoon aan wie het kind toevertrouwd wordt.

Het onderscheid tussen personen die een opvoedende taak uitoefenen en een persoon die louter toezicht houdt is moeilijk te hanteren.

Noteer dat het geweldloos omgaan met kinderen door opvoeders in andere pedagogische milieus dan het gezin reeds het voorwerp van regelgeving is. Dit is met name het geval voor de jeugdhulpverlening in de Vlaamse Gemeenschap.

Met het [decreet van 7 mei 2004](#) werd de rechtspositie van kinderen en jongeren in de integrale jeugdhulp geregeld (Vlaamse Gemeenschap). Hierbij is bepaald dat geen enkele minderjarige aan een onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing onderworpen mag worden. Sancties vanwege de jeugdhulpaanbieders moeten aan de persoonlijkheid van de minderjarige aangepast zijn en proportioneel zijn met de ernst van de feiten. Ze moeten altijd de opvoeding bevorderen en mogen geen traumatische uitwerking hebben. Lichamelijke straffen, geestelijk geweld, onthouding van maaltijden en, behoudens andersluidende rechterlijke beslissing, onthouding van bezoekrecht, worden uitdrukkelijk verboden. Tijdelijke afzondering of tijdelijke vrijheidsbeperking zijn enkel mogelijk indien en zolang als het gedrag van de minderjarige risico's inhoudt voor zijn eigen fysieke integriteit of risico's inhoudt voor de fysieke integriteit van medebewoners of personeelsleden of materieel-vernielend werkt (art. 27 en 28).

---

⁷ www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/1956/55K1956002.pdf

Rechtsgevolgen

Bij nieuwe wetgeving is het niet onlogisch de vraag te stellen naar de rechtsgevolgen ervan wanneer zij niet wordt geëerbiedigd, kwestie van ethiek en beleid te kunnen onderscheiden van recht. De toelichting bij het wetsvoorstel-Jiroflée stelt in dat verband: “Het is niet de bedoeling met dit wetsvoorstel een heksenjacht op ouders te openen, maar veeleer beogen we een mentaliteitswijziging” (p. 7). In dezelfde zin stelt het wetsvoorstel-Geens: “Het komt er vooral op aan de mentaliteit en de gedragingen te wijzigen om geweld terug te dringen op alle niveaus” (p. 4).

De indieners van de wetsvoorstellen willen duidelijk maken dat geweld niet verzoenbaar is met opvoeding, maar buigen zich niet over mogelijke rechtsgevolgen.

Verwacht de wetgever dat de nieuwe bepalingen zullen doorwerken in beslissingen van de familie- en jeugdrechtbanken? Hierbij kan onder meer gedacht worden aan de mate waarin vastgesteld of vermeend ‘licht’ geweld in de opvoeding de inhoud van verblijfsregelingen zal bepalen.

In het kader van de parlementaire voorbereiding mag ook de vraag worden gesteld op welke wijze de onderhoudsverplichtingen tussen ouders en kinderen, overeenkomstig art. 203, § 1 en 205 oud BW, beïnvloed kunnen worden door de voorgestelde bepalingen.

Overeenkomstig art. 374, § 2 oud BW onderzoekt de rechtbank bij gebrek aan akkoord tussen ouders die niet-samenleven over de huisvesting van de kinderen, in geval van gezamenlijk ouderlijk gezag, op vraag van minstens één van de ouders bij voorrang de mogelijkheid om de huisvesting van het kind op een gelijkmatige manier tussen de ouders vast te leggen. Ingeval de rechtbank oordeelt dat de gelijkmatig verdeelde huisvesting niet de meest passende oplossing is, kan zij beslissen om een ongelijk verdeeld verblijf vast te leggen. De rechtbank moet hierbij rekening houden met de ‘concrete omstandigheden van de zaak’ en het belang van de kinderen en de ouders. Het is uiteraard niet ondenkbaar dat de familierechtbank, gevoed door een maatschappelijk onderzoek, bij een verblijfsregeling (nog meer?) rekening zal houden met vastgesteld of vermeend ‘licht’ geweld in de opvoeding door één van de ouders. Zonder de familierechtbanken te willen geringschatten, willen we wijzen op het risico dat dit voor een scheef trekking zorgt, in het bijzonder wanneer het verschil in betrokkenheid van de ouders bij de opvoeding van het kind zeer groot is en de meest betrokken ouder – de ouder die er feitelijk alleen voor staat - ook degene is die zich bezondigt aan dit ‘licht’ geweld. Het is ook niet

ondenkbeeldig dat de her-partnering van één of beide ouders een aanleiding vormt om een herziening van een verblijfsregeling te vragen, waarbij het 'licht' geweld door deze nieuwe partner(s) ten aanzien van de kinderen wordt ingezet in het conflict.

Een OCMW kan binnen bepaalde grenzen de kosten van maatschappelijke dienstverlening (bv. verblijf in een woonzorgcentrum) verhalen op de kinderen in het kader van hun burgerrechtelijke onderhoudsplicht ten aanzien van hun ouders. Het OCMW kan echter op grond van zogenaamde 'billijkheidsredenen' deze onderhoudsplichtigen vrijstellen van het terugbetalen van de onderhoudsplichtige bijdragen en dit op basis van bepaalde feiten en omstandigheden. Een kind dat tijdens zijn opvoeding werd blootgesteld aan gangbaar pedagogisch geweld zou dit als element van de billijkheidsredenen kunnen invoeren.

Beide wetsvoorstellen werken in op het BW en creëren geen nieuw misdrijf. Deze benadering spoort met die van de meeste landen die een specifiek verbod in het leven riepen. Op basis van uitspraken van het Europees Comité voor Sociale Rechten, dat oordeelde op grond van artikel 17 van het (Herziene) Europees Sociaal Handvest, kunnen drie verdragsconforme opties worden onderscheiden. Een verbod zowel in het burgerlijk als het strafrecht (IJsland) wordt als ideaal gezien. Voor zover er een boomerang-effect is op strafrechtelijk vlak, kan een verbod in het burgerlijk recht volstaan (bv. Oostenrijk). Ook een louter strafrechtelijk verbod volstaat (Letland).

De wetsvoorstellen kunnen het bedoelde boomerang-effect op strafrechtelijk vlak hebben. Dit effect betekent niet dat het vervolgingsbeleid wordt aangepast en dat er effectief meer ouders (en andere opvoedingsverantwoordelijken) zullen worden vervolgd. Het effect situeert zich op het niveau van de mogelijke argumentatie wanneer toch tot vervolging zou worden overgegaan. Vandaag stelt een ouder die zijn of haar kind een zogenaamde 'pedagogische tik' toedient delict-typisch gedrag in de zin van art. 398 Strafwetboek (opzettelijke slagen of verwondingen) of art. 563, 3° Sw. (feitelijkheden of lichte gewelddaden).

Opdat dit gedrag ook strafbaar zou zijn, moet het ook wederrechtelijk, verwijtbaar en strafwaardig zijn.

Beide wetsvoorstellen zorgen ervoor dat ouders zich niet meer kunnen beroepen op de wettelijke toelating (art. 70 Sw.) als rechtvaardigingsgrond (Marlier, 2017).

Bepaalde rechtsleer leidde immers uit de bepalingen met betrekking tot het ouderlijk gezag een ouderlijk tuchtigingsrecht af, waardoor een impliciete wettelijke toelating in de zin van art. 70 Sw. zou voorliggen. Deze zienswijze die werd gevolgd door schaarse rechtspraak kan dus niet langer worden gevolgd.

Het zou dus verkeerd zijn om te stellen dat de wetsvoorstellen helemaal geen enkele strafrechtelijke relevantie hebben. Een lichte, occasionele slag door een ouder aan zijn kind wordt dus ondubbelzinnig wederrechtelijk én strafwaardig.

V. De slagkracht van de beoogde wetgeving

Hoe ziet de wetgever, die rekt op mentaliteits- en gedragsverandering, in deze de wetsevaluatie?

In zijn Recommendation 1666 (2004) nodigt de Raad van Europa het Comité van Ministers uit om de lidstaten tot het volgende aan te bevelen: “monitor the effectiveness of abolition through regular research into children’s experience of violence at home, in school and elsewhere, the effectiveness of child protection services and parents’ experience of and attitudes to violence against children”.

De Franse wet van 10 juillet 2019 *relative à l’interdiction des violences éducatives ordinaires* legde de Franse regering om vóór 1 september 2019 een rapport voor te leggen waarin de stand van zaken rond het zogenaamd ‘gangbaar opvoedkundig geweld’ wordt beschreven.

Noch het wetsvoorstel-Jiroflée, noch het wetsvoorstel-Geens steunen op empirisch onderzoek over de incidentie van zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld in België. De effectiviteit van een dergelijke nieuwe wetgeving beoordelen is sowieso moeilijk, maar zonder nulmeting lijkt wetsevaluatie moeilijk.

VI. Geweld in de opvoeding ook benaderen als intra-familiaal geweld, zonder stigmatisering

Intra-familiaal geweld...

De in 2021, op voorstel van de Kamervoorzitster aangenomen [resolutie over het intrafamiliaal geweld in het bijzonder tegen vrouwen en kinderen](#), steunt voor de invulling van intra-familiaal geweld op het Verdrag van de Raad van Europa van 2011 inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, het zgn. [Verdrag van Istanbul](#). Huiselijk geweld

wordt er gedefinieerd als “*alle* vormen van fysiek, seksueel, psychologisch of economisch geweld dat plaatsvindt binnen het gezin of het huishouden of tussen voormalige of huidige echtgenoten of partners, ongeacht of de dader in dezelfde woning als het slachtoffer verblijft of heeft verbleven” (eigen cursivering). De Kamerresolutie liet evenwel na om zogenaamd ‘gangbaar opvoedkundig geweld’ uitdrukkelijk als intra-familiaal geweld aan te wijzen.

Als het uitgangspunt is dat het gevaar van escalatie van het gebruikte geweld naarmate het kind ouder wordt reëel is (cf. wetsvoorstel-Jiroflée, p. 3), dan lijkt elke schroom om het zgn. ‘gangbaar opvoedkundig geweld’ beleidsmatig als intra-familiaal geweld te benaderen onterecht. Een wetgever die oproept tot sensibilisering moet dan ook consequent zijn.

... maar zonder stigmatisering

Elke vorm van geweld in de opvoeding benaderen als intra-familiaal geweld mag niet leiden tot stigmatisering van ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken.

In het bijzonder moet vermeden worden dat, door de wijze waarop het verbod wordt uitgedragen, kwetsbare gezinnen zich nog minder gesteund voelen en nog meer beoordeeld/veroordeeld worden. Bewaakt moet worden dat dergelijke gezinnen, die vaak reeds op de radar staan van diverse organisaties en niet noodzakelijk omwille van kindermishandeling, in vergelijking met gezinnen met een hogere sociaal-economische status disproportioneel worden aangesproken door het verbod.

Het perspectief hierop van gezinnen in armoede of van gezinnen met een traject in de jeugdhulpverlening kan onder meer verwoord door het Vlaams Netwerk tegen Armoede en VZW Ouderspunt, een erkende cliëntenorganisatie voor ouders met ervaring in de jeugdhulp.

VII. Sensibilisering en preventieve gezinsondersteuning

De internationale roep om zogenaamd ‘gangbaar opvoedkundig geweld’ expliciet te verbieden staat niet alleen. Zo riep het VN-Comité voor de Rechten van het Kind in 2019 België niet enkel op om *corporal punishment*, hoe licht ook, expliciet te verbieden. Het Comité riep België ook op om positieve, geweldloze en participatorische opvoedings- en tuchtvormen te promoten, met inbegrip van bewustmakingsprogramma’s en campagnes, gericht op kinderen, ouders en *childcare professionals*. Hierboven haalden wij rechtspraak van het EHRM aan, waarin lidstaten niet enkel werden opgeroepen om bij wet alle vormen van corporal punishment te verbieden, maar ook tot het nemen van “proportionate measures in order to make such prohibitions practical and effective and not to remain theoretical” (zie II).

Het risico van de beoogde wetgeving is dat het verzandt in een weinigzeggende algemeenheid. Met een verbod op geweld in de opvoeding zijn gezinnen nog niet verder geholpen.

Het vastleggen van een verbod op gebruik van lichamelijk of psychisch geweld, of enige andere vorm van vernedering in de opvoeding, zonder faciliterend beleid, zal minder effect hebben. Om de impact van het verbod te maximaliseren dient het gecombineerd te worden met de nodige, aangehouden bewustmaking en preventie(ve gezins- en opvoedingsondersteuning) (Bussmann et al., 2010). Voor de sensibilisering kan niet enkel gerekend worden op de overheid, maar ook op het laagdrempelige maatschappelijke middenveld (zoals bijvoorbeeld de Gezinsbond).

Ter verduidelijking: hiermee onderschatten we de symbolische (meer)waarde van de beoogde wetgeving niet. De wet ‘als wet’ is een krachtig startpunt voor gezins- en opvoedingsondersteunende initiatieven en praktijken rond geweldloos opvoeden. Het zou evenwel te reductionistisch zijn om een toekomstige attitude/mentaliteitswijziging louter toe te schrijven aan deze wetswijziging. Een wet kan op een indringende wijze symbool staan voor de normen van een land (en zodoende worden geïnternaliseerd door de bevolking) maar attitudes ontwikkelen zich altijd binnen een (juridische, politieke, sociale, historische ..) context.

Enkel het wetsvoorstel-Jiroflée legt de link naar de bevoegdheden van de gemeenschappen op het vlak van gezinsbeleid, overeenkomstig art. 5, § 1, II, 1° Bijzondere Wet Hervorming Instellingen (p. 7-8: “Een duidelijk artikel in het Burgerlijk Wetboek kan een basis zijn om met

ouders over hun gedrag te praten, om initiatieven inzake opvoedingsondersteuning mee in te kleuren, om sensibiliseringscampagnes uit te werken en dergelijke meer. Dit zal dan met name op het niveau van de gemeenschappen dienen te gebeuren”).

De inspanningen die op dat vlak reeds gebeuren komen niet aan bod in de toelichting bij de wetsvoorstellen.

Voor de Vlaamse Gemeenschap is het decreet van 29 november 2013 houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning een goede uitvalsbasis voor het uitdragen van een geweldloze opvoeding. De opvoedingsondersteuning door de Huizen van het Kind bestaat uit een laagdrempelige, gelaagde ondersteuning van opvoedingsverantwoordelijken bij de opvoeding van kinderen en jongeren.

Het valt te overwegen om het principe van een geweldloze opvoeding in te schrijven in het decreet. Dit kan bijvoorbeeld in artikel 5, tweede lid, 6° van het decreet: “De preventieve gezinsondersteuning heeft tot doel het welbevinden van aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren te bevorderen door hen te ondersteunen op het gebied van welzijn en gezondheid, zodat voor ieder kind en jongere maximale gezondheids- en welzijnswinsten gerealiseerd worden. De preventieve gezinsondersteuning doet dit minstens door: [...] 6° door middel van sensibilisering en het promoten van ondersteunende maatregelen ten aanzien van aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren bij te dragen aan het creëren van *een geweldloze opvoeding* en een gezinsvriendelijk klimaat in de gehele samenleving” (toevoeging cursief).

In datzelfde kader is het Vlaams Expertisecentrum voor Opvoeden en Opgroeien er vandaag reeds mee belast “basisinformatie over het opvoeden van kinderen in diverse levensfasen [te ontwikkelen] en die basisinformatie op een laagdrempelige en toegankelijke manier [aan te bieden] aan alle actoren op het domein van de opvoedingsondersteuning, inclusief ouders en kinderen”. Het is ook een decretale opdracht om “sensibiliseringsacties over opvoedingsthema's op te zetten, onder andere door de organisatie van een jaarlijkse campagne.

Hierboven werden reeds een aantal elementen aangehaald die essentieel zijn voor het welslagen van een faciliterend beleid. Een faciliterend beleid dat enkel zou inzetten op het uitdragen van het verbod gaat voorbij aan de context waarin het ‘licht’ geweld plaatsvindt (zie III). In het faciliterend beleid moet er op worden toegezien dat bij informatie- en preventiecampagnes de louter fysieke component van geweld niet de overhand neemt.

Ook maakten wij het onderscheid tussen attitude en gedrag (zie III). Om een adequate sensibilisering en preventieve gezinsondersteuning op te zetten is de zienswijze van ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken op 'licht' geweld in de opvoeding essentieel.

Wetgeving mag dan wel een duidelijke streep trekken, het lijkt ons dat de benadering van ouders en opvoedingsverantwoordelijken anders is wanneer zij overtuigd zijn van de meerwaarde of noodzaak van 'licht' geweld in de opvoeding, dan wel wanneer zij dit gedrag weliswaar stellen, maar het zelf negatief beoordelen.

Gezinsondersteuners op weg zetten en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek

In het onderzoek naar zogenaamd gangbaar pedagogisch geweld komt het perspectief en de beleving van kinderen, ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken niet altijd uit de verf. Zo kunnen, door dit perspectief en die beleving te veronachtzamen, ouders zich net niet gesterkt voelen in de opvoeding. Communiceren over positief opvoeden kan dan een maat voor niets zijn.

In de preventieve gezinsondersteuning is het zaak ondersteuners op weg te zetten om niet verkrampt om te gaan met het verbod.

Ook dit lijkt ons essentieel in het kader van een faciliterend beleid.

De beoogde wetgeving vraagt om praktijkgericht, wetenschappelijk onderzoek met participatie van kinderen, ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken en actoren betrokken bij de ondersteuning of hulpverlening aan gezinnen.

Het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee Hogeschool heeft daarvoor de expertise en mogelijkheden.

VIII. Samenvattende conclusie

- Het verankeren van een verbod op geweld in de opvoeding of een recht op een geweldloze opvoeding in het Burgerlijk Wetboek maakt deel uit van een wetgevende beweging die decennia geleden reeds werd ingezet.
- Afgaande op meerdere internationale aanbevelingen en rapporten, die geen genoegen nemen met algemene bepalingen, is de ruimte voor de wetgever om de opportuniteit van de beoogde nieuwe wetgeving af te wegen beperkt.
- Mogelijks vindt men het vervelend dat er geen 'zuiver' empirisch bewijs, of wetenschappelijke consensus, bestaat dat geweld in de opvoeding, inclusief zogenaamd 'gangbaar opvoedkundig geweld', zal uitmonden in schadelijke gevolgen voor het kind. Ons inziens heeft men 'de wetenschap' evenwel niet nodig om het punt over te brengen dat kinderen moeten leren dat geweld geen normaal antwoord is op een conflict. Een juridisch-ethische veroordeling mist zijn kracht niet omdat men zo'n verbod makkelijk kan koppelen aan: (a) waardigheid (iemand geweld aandoen, bijvoorbeeld door te slaan of te vernederen, wordt algemeen beschouwd als een schending van de waardigheid van een persoon); (b) gelijkheid (hierop een uitzondering maken voor kinderen is een vorm van 'adultisme': het onterecht discrimineren op basis van leeftijd; en (c) verantwoordelijkheid (het kind aanvaarden voor wie het is en vanuit die acceptatie het kind op een positieve manier voeling laten krijgen met 'mens en ding', met cultuur en natuur).
- Het is belangrijk en positief vast te stellen dat noch het wetsvoorstel-Jiroflée, noch het wetsvoorstel-Geens zich vastpint op de term 'pedagogische tik' en de praktijk erachter.
- Het wetsvoorstel-Jiroflée lijkt meer in te houden dan een verbod voor ouders om enige vorm van geweld te gebruiken ten aanzien van minderjarige kinderen. Het verbod lijkt ook wederzijds te gelden tussen meerderjarige kinderen en ouders en lijkt dus ook relevant bij ouderenmis(be)handeling. De toelichting gaat hier evenwel op geen enkele wijze op in. Indien het laatste toch niet tot het opzet van de indienster behoort én het toepassingsgebied beperkt moet blijven tot ouders (geen uitbreiding naar andere opvoedingsverantwoordelijken) dan kan overwogen worden om niet artikel 371, maar wel art. 203, § 1 oud BW te wijzigen.
- Wetgeving die het verbod op geweld in de opvoeding niet enkel laat gelden voor de titularissen van het ouderlijk gezag komt tegemoet aan de diversiteit van gezinsvormen.

- Met de afdeling wetgeving van de Raad van State moet worden aangenomen dat de personen die het recht van het kind op een geweldloze opvoeding moeten garanderen niet enkel de ouders of de voogd van het kind zijn, maar ook, meer in het algemeen, iedere persoon aan wie het kind toevertrouwd wordt.
- Verwacht de wetgever dat de nieuwe bepalingen zullen doorwerken in beslissingen van de familie- en jeugdrechtbanken? Hierbij kan onder meer gedacht worden aan de mate waarin vastgesteld of vermeend 'licht' geweld in de opvoeding de inhoud van verblijfsregelingen zal bepalen. In het kader van de parlementaire voorbereiding mag ook de vraag worden gesteld op welke wijze de onderhoudsverplichtingen tussen ouders en kinderen beïnvloed kunnen worden door de voorgestelde bepalingen.
- Beide wetsvoorstellen zorgen ervoor dat ouders zich in het kader van een strafrechtelijke vervolging niet meer kunnen beroepen op de wettelijke toelating als rechtvaardigingsgrond.
- Noch het wetsvoorstel-Jiroflée, noch het wetsvoorstel-Geens steunen op empirisch onderzoek over de incidentie van zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld in België. De effectiviteit van een dergelijke nieuwe wetgeving beoordelen is sowieso moeilijk, maar zonder nulmeting lijkt wetsevaluatie moeilijk.
- Als het uitgangspunt is dat het gevaar van escalatie van het gebruikte geweld naarmate het kind ouder wordt reëel is, dan lijkt elke schroom om het zgn. 'gangbaar opvoedkundig geweld' beleidsmatig als intra-familiaal geweld te benaderen onterecht. Een wetgever die oproept tot sensibilisering moet dan ook consequent zijn.
- In het bijzonder moet vermeden worden dat, door de wijze waarop het verbod wordt uitgedragen, kwetsbare gezinnen zich nog minder gesteund voelen en nog meer beoordeeld/veroordeeld worden. Bewaakt moet worden dat dergelijke gezinnen, die vaak reeds op de radar staan van diverse organisaties en niet noodzakelijk omwille van kindermishandeling, in vergelijking met gezinnen met een hogere sociaal-economische status disproportioneel worden aangesproken door het verbod.
- Het vastleggen van een verbod op gebruik van lichamelijk of psychisch geweld, of enige andere vorm van vernedering in de opvoeding, zonder faciliterend beleid, zal minder effect hebben. Om de impact van het verbod te maximaliseren dient het gecombineerd te worden met de nodige, aangehouden bewustmaking en preventie(ve gezins- en opvoedingsondersteuning). Voor de sensibilisering kan niet enkel gerekend worden op de overheid, maar ook op het laagdrempelige maatschappelijke middenveld (zoals bijvoorbeeld de Gezinsbond).

- **Geweld in de opvoeding van kinderen is veelal context-gebonden. Dit is geen voorwendsel om het geweld als zodanig te minimaliseren of te vergoelijken, wel om duidelijk te maken dat tegenover een burgerrechtelijk verbod gezins- en sociaal-economische dynamieken staan die veelal niet te reduceren zijn tot verboden handelingen. Een faciliterend beleid dat enkel inzet op het uitdragen van het verbod gaat voorbij aan die context.**
- **In het faciliterende beleid moet er op worden toegezien dat bij informatie- en preventiecampagnes de louter fysieke component van geweld niet de overhand neemt.**
- **Wetgeving mag dan wel een duidelijke streep trekken, het lijkt ons dat de benadering van ouders en opvoedingsverantwoordelijken anders is wanneer zij overtuigd zijn van de meerwaarde of noodzaak van 'licht' geweld in de opvoeding, dan wel wanneer zij dit gedrag weliswaar stellen, maar het zelf negatief beoordelen.**
- **In de preventieve gezinsondersteuning is het zaak ondersteuners op weg te zetten om niet verkrampd om te gaan met het verbod.**
- **De beoogde wetgeving vraagt om praktijkgericht, wetenschappelijk onderzoek met participatie van kinderen, ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken en actoren betrokken bij de ondersteuning of hulpverlening aan gezinnen.**

25 januari 2022

Gianni Loosveldt, Philippe Noens, Kathleen Emmery,
Kristien Nys, Elisabeth Adriaens & Katja Fournier,
onderzoekers Kenniscentrum Gezinswetenschappen

Bibliografie

- Bussmann, K. D., Erthal, C., & Schroth, A. (2010). Effects of banning corporal punishment in Europe: A five-nation comparison. In *Global pathways to abolishing physical punishment* (pp. 315-338). Routledge.
- Cuartas, J., Weissman, D. G., Sheridan, M. A., Lengua, L., & McLaughlin, K. A. (2021). Corporal Punishment and Elevated Neural Response to Threat in Children. *Child Development*, 92(3), 821-832.
- Gershoff, E. T., & Grogan-Kaylor, A. (2016). Spanking and child outcomes: old controversies and new meta-analyses. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 453-469. <http://dx.doi.org/10.1037/fam000191>
- Gershoff, E. T., Goodman, G. S., Miller-Perrin, C. L., Holden, G. W., Jackson, Y., & Kazdin, A. E. (2018). The strength of the causal evidence against physical punishment of children and its implications for parents, psychologists, and policymakers. *American Psychologist*, 73(5), 626.
- Hoefmans, A., & Niedlispacher, I. (2009). Het nationaal en internationaal instrumentarium ter bevordering van het verbod op lijfstraffen. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, nr. 1, 10-18.
- Larzelere, R. E., & Baumrind, D. (2010). Are spanking injunctions scientifically supported? *Law and Contemporary Problems*, 73(2), 57-87.
- Marlier, G. (2017). Naar een burgerlijk (en dus ook strafrechtelijk) verbod op de ouderlijke pedagogische tik? *Tijdschrift voor Familierecht*, nr. 2, 38-39
- Musschenga, B. (2005), Het gebruik van lijfstraffen in de opvoeding: tolereren of niet?. In: Baartman, H., R. Bullens en J. Willems (red), *Kindermishandeling: de politiek een zorg* (pp. 116 – 134). Amsterdam, SWP.
- Van Leeuwen, K., Rousseau, S., Desoete, A., & Hoppenbrouwers, K. (2015). *JOnG!-Geboortecohorte. Kencijfers opvoeding en gezin bij kinderen van 30 en 36 maanden*. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.